

Izvorni znanstveni članak
UDK 7.0 (091) (497.13 DUB) »17«
Članak je primljen 24. X. 1989.

Cvito Fisković

Split, Aljinovićeva 26-B

DOPRINOS BISKUPA ĐIVOVIĆA DUBROVAČKOJ LIKOVNOJ BAŠTINI

Među najistaknutije pelješke obitelji iz Orebića koje se nekoć nazivalo Trstenica, i to u Podgorju, spominje se obitelj Đivović kao odvjetak obitelji Suljašić.¹ Njeni članovi, da se osamostale od dubrovačkog kmetstva odlazahu ploviti na jedrenjake. Stjepan Markov spominje se sredinom 17. stoljeća i prvih godina 18. stoljeća kao zapovjednik dubrovačke nave.² Kao i ostali pomorci, i Đivovići proživljuju mnoge nedaće plovidbe po Jadranu i Sredozemlju; tako je i Stjepan umro na brodu a Ivana Markova također pomorca, zarobiše afrički gusari 1670. godine i odvedoše ga u Tripoli, odakle je vjerojatno otkupljen od Dubrovačke vlade.³

Sredinom prosinca 1678. Stjepan Markov Đivović koji sudeći i po krsnom imenu bijaše s Ivanom u rodu, prijavio se orebičkom župniku Matu Violiću, s Radom kćerkom Nikole Ruskovića, zapovjednika i vlasnika jedrenjaka iz Orebića, čak iz istog Podgorja, izjavivši mu da kane sklopiti brak te da u crkvi njihove župe pred vjernicima objavi tri uobičajene napovjedi o njihovu vjenčanju. Ne doznajući za nikakvu zapreku za njihov brak, župnik ih vjenča bez svečanog obreda jer bijaše advent.⁴ Stjepan Markov je nastavio plovidbu i umro daleko od obitelji, na jedrenjaku, kao što spomenuh, u Piranu 1706. godine.

U tom braku, kao sin Stjepana Đivovića i njegove supruge Rade rođen je Nikola Đivović kasniji sremski biskup. Kršten je 4. kolovoza 1696. i nadjenuto mu bi ime Nikola. Krstio ga je isti onaj župnik Matija Violić ili Violli koji mu je vjenčao roditelje. Pri krštenju novorođenčetu kumovahu Đivo Đivović i Rada kći Nikole Ruskovića oboje iz Orebića, a vjerojatno i u

¹ S. Vekarić — N. Vekarić, Tri stoljeća pelješkog brodarstva. Pelješki zbornik 4, Zagreb 1987. str. 297.

² Ibid.

³ Ibid.

⁴ a 18 di decembre 1678 Stefano di Marco Givovich et Rada figliola di Nicola Ruscovich viensero personalmente da me Matteo Violi paroco dandomi ambedue la parola di suo contento di fargli le tre solite proclame per contrare il Sacramento matrimoniale havendogli fatto le tre solite proclame nelli giorni festivi dove non havendosi scoperto alcun impendimento canonico qualmente hanno contratto tra di loro per verba di presenti il sacramento matrimoniale apresso di me paroco et testimonij Giovanni Bosnia e Giovanni Givovich nella chiesa di S. Maria di Carmine senza beneditione nubtiale essendo giorni proibiti di advento et hoc per me Matteum Violli parochus huius loci.

Liber matrimoniorum Parochie B.M.V. de Carmelo Sabioncelli 1671 — 1748, str. 3. Župni ured na Orebićima.

rodu s njim. Župnik je poznavao Radu pa joj nije zabilježio nekadašnje prezime, ali sada kada je nađen njen vjenčani list⁵, može se utvrditi da bijaše kći Nikole Ruskovića. Po njenoj obitelji još se i danas jedno od brojnijih orebičkih zaselaka zove Ruskovićaselo koje postojaše još u prapovijesti na tom položaju kraj izvora vode.⁶ Od 17. stoljeća nazivaše se po toj najistaknutijoj obitelji nekog Ruska koja je u selu ili okolini obitavala i u kojoj se rađahu pomorci poznati po svojoj imovini i ugledu u ovom dijelu Pelješca u toku tri stoljeća.

Već se u drugoj polovici 16. stoljeća kao zapovjednik jedrenjaka koji je gradio svoj brod u Gružu spominje Ivan Rusković,⁷ a 1592. godine zabilježeno mu je ime i u gradu Korčuli⁸ u kojoj su Orebičani često dolazili preko Pelješkog kanala, usprkos mletačko dubrovačke granice.⁹ Tada i prvih godina 17. stoljeća živio je i brodovlasnik Nikola Ruskov, imena čijih brodova očituju vezu s orebičkim krajem.¹⁰

Očito je, dakle da se vjenčanjem Stjepana Markova Đivovića i Rade kćerke Nikole Ruskovića pomorski i brodovlasnički rod obiju obitelji prosljedio rođenjem sina im Nikole u kolovozu 1696. godine u zaselku Karmenu, prozvano tako po srednjovjekovnoj crkvi sv. Vida koju pri obnovi posvetiše Karmelskoj Gospi čije se štovanje proširi u doba protureformacije početkom 17. stoljeća te se i danas zove Karmen.¹¹ Đivovići i Ruskovići, preci biskupa Nikole Đivovića živjahu u zaseocima najbližim župskoj crkvi uz koju je boravio i župnik. U tom vjerskom središtu župe bilo je i državno upravno središte orebičkog kapetanata zvanog Trstenica i uz crkvu i župnikov ured i stan.¹² U Karmenu je trajno boravio, kao vrhovni predstavnik

⁵ L'anno 1693 alli 4 d' Agosto. In questa chiesa di S. M. di Carmine della Parochia di Sabioncello fu batezzato da me D. Mattia Violli Paroco della medesima Parochia Nicola figliolo di Stefafno Givovich et Moglie sua della medesima Parochia di Sabioncello et fu posto nome Nicola. Il compare li fu Givan Givovich, et la Comara Catarina figliola di Nicola Rusovich ambre doi da questo loco di Sabioncello et f.

Knjiga krštenih. Župni ured na Orebičima 1679—1722.

⁶ C. Fisković, Arheološke bilješke s Pelješca, Vjesnik za arheologiju i historiju Dalmatinsku LV, Split, 1953, str. 222; I. Fisković, Pelješac u protopovijesti i antici, Pelješki zbornik I, Zagreb, 1976, str. 44.

⁷ S. Vekarić, o. c. (1), str. 269.

⁸ 4. XII 1592. Zuane Ruscovich da Sabioncello. Korčulanski spisi, sv. 225, kneza A. Leon, str. 134, Historijski arhiv u Zadru.

⁹ V. Foretić, Vjekovne veze Dubrovnika i Korčule, »Dubrovnik«, br. 4, Dubrovnik 1965, str. 18.

¹⁰ S. Vekarić, o. c. (1), str. 269 — 270.

¹¹ Crkva s grobljem se spominje u 14. stoljeću. N. Vekarić, Pelješka naselja u 14. stoljeću, tabla 2, Dubrovnik, 1989.

¹² ... il certo si è che dell 1619 la Matrice della Parrochia di Sabioncello fu S. Vito come apparisce chiaramente da varie partite matrimoniali ... Solo, in base predette partite matrimoniali deve ritenersi per fermo che S. Vito fino all anno 1638. fu chiesa parrocchiale a cui l'esistente chiesa di Carmine succedette, la quale deve supporsi fabbricata nell' anno 1637. Infatti il Rev. Don Nicolò di Marco sunnominato, che assunse la cura del 1627, e la tenne fino el 1648, all' anno 1638 nomina S. Vito, solo dall' anno 1638 in poi nomina Carmine, la chiama Matrice, ed egli sotto scrivesi Parroco del Carmine.

M. V. Štuk, Kronika orebičke župe. Arhiv župskog ureda Orebići.

Dubrovačke Republike u ovom kraju, tzv. trstenički kapetan u svom dvoru,¹³ sagrađenom na nešto uzdignutijem položaju nad crkvom radi jačeg državnog nad crkvenim ugledom. U toj odijeljenoj jednokatnici sagrađenoj 1448. godine¹⁴ trstenički kapetan, kojega narod zvaše »knez«, upravljao područjem koje se prostiralo od Dubrave (Potomja) do kraja Pelješca, današnjeg Lovišta.

Njega je Dubrovački Senat birao među punoljetnom vlastelom. Imao je svoju pisarnu i kancelara izabranog iz redova pučana. Kapetan je obavljao upravnu, sudačku i ponajviše obavještajnu službu važnu u ovom prometnom kanalu i pograničnom mjestu prema Mlecima, u čije se susjedstvo Dubrovačka Republika ne pouzdavaše. Imao je posluhu, upravljao stražarima koji nadzirahu kretanje i plov brodovlja zbog mogućih napadaja neprijatelja, gusara i kužnih bolesti. Odavle se bdjelo nad sigurnošću Republičke granice, nad odanošću njenih podanika koji su ovdje prisustvovali crkvenim obredima, sudjelovali u svečanostima i pučkim zborovima, a njihovu se djecu podučavalo u vjerskom nauku. Ovo je mjesto, dakle, po svom uredovnom i strateškom položaju na uzvisini, a ipak skrovitom smještaju, bilo stoga vješto izabrano, ali taj položaj korišten je vjerojatno i mnogo prije dolaska dubrovačke vlasti, ta ovdje su nađeni tragovi predpovijesnog doba, rimske ruševine i ranokršćanski ostaci koji otkrivaju povijesni slijed kultura.

Sve to uz izvor zvan Vrbica i visoki zaravnjak uz koji se smjestiše, nešto niže, kuće istaknutih pomorskih i brodovlasničkih obitelji među kojima bijahu Đivovići i Ruskovići, činilo je posebnu sredinu. Trstenički knezovi, među kojima bijaše i izobrazene vlastele pa i pjesnika, kao Dinko Ranjina i Šiško Gundulić¹⁵, kancelari i svećenici, a i franjevci nedalekog samostana isturenog na izvidničkom položaju, pojedina vlastela koja su privremeno boravila u gotičko renesansnim ljetnikovcima nadzirajući svoja imanja, maslinike i vinograde, pa konačno i orebički brodovlasnici i zapovjednici jedrenjaka koji su plovili po okolnim morima, podizali su u ovom kraju, osobito od kraja 15. stoljeća, kvalitetu i kulturu življenja.

I u stoljećima rođenja biskupa Nikole Đivovića ovdje je pred crkvom i svojim Dvorom trstenički »kapetan« sazivao pučke zborove svojih bratovština ovog dijela Pelješca sela Stankovića, Orebića, Žukovca, Vignja i Gornje i Donje Vrućice, potvrđivao izbor seoskih starješina (kaznace) koji prenašahu

¹³ Dvor je već bio ruševan. Kupio ga je na javnoj dražbi kap. Jozo Župa 1834. ... di tale palazzo le rovine sussistano tuttogiorno. Novac od izrečenih kazna upotrebljavao se i za popravak Dvora: 1633. alla fabbrica del questo Palazzo e le spese del Palazzo ... 1656 ... per ripezzo di questo palazzo ...

Lamenta di Tarstenizzia 1633, str. 30, 31, 164. Historijski arhiv u Dubrovniku, (od sada HAD).

U mom orebičkom vrtu sačuvao sam ulomke zidnog umivaonika i bifore koji pokazuju da je dvor bio građen u gotičkom slogu. Našao sam ih dok bijah gimnazijalac u njegovim ruševinama 1925—1926. U kući Luke Mrgudića u Mrgudića selu je uzidano nekoliko prozorskih okvira gotičke profilacije također sa Dvora. U doba mog djetinjstva sklonila se u ruševnu tamnicu Dvora stara prosjakinja Marija Gundulić, kći Nikole, čije prezime nije u srodstvu s vlastelom Gondola — Gundulić, životarila je u krajnjo bijedi, odjevena u dronjce svijetlo karmin boje. Zvahu je »palaceta« po njenom mračnom vlažnom stanu — prizemnoj nadsvodenoj tamnici na čijem je kamenom krevetu spavala, pokazujući bezbrižnost i nečovječnost općine kojoj je pripadala!

¹⁴ C. Fisković, Naši graditelji i kipari XV i XVI st. u Dubrovniku, Zagreb 1947. str. 86.

¹⁵ C. Fisković, Tragovi i odjeci Gundulića na Pelješcu, Zbornik znanstvenog skupa, Zagreb — Dubrovnik 1989.

i izvršavahu njegova naređenja, dva provjeritelja nad mjerama i procjenitelja (*giustificieri e stimatori*), objavljivao odredbe Vlade, a izricao i svoje presude i naredbe koje imahu redarstveno i vojno pogranično, kao i obrambeno značenje. Knez je npr. na zboru u svibnju 1654. godine naredio da mu od tada svak prijavi sve pojave jedrilica u kanalu pa i oni koji stražare na vrhu Pelisca.¹⁶

Ta budnost pred mogućim neprijateljem usmjeravana i naređivana s ovog položaja, gdje se Nikola Đivović rodio i rastao, bit će djelovala i na njegovo djetinjstvo.

On je, dakle, ovdje u svom selu mogao razvijati kao dijete svoje vjerske osjećaje i odanost Dubrovačkoj republici, navikavati se na crkveni i državni red i poredak u kojemu sudjelovaše i njegov rod.

Ovdje u selu Karmenu bilo je središte Bratovštine sv. Vida povezano uz svečevu crkvu. Na sastancima Bratovštine glasanjem se izabrahu *gastaldi*, među kojima od početka 18. st. bijahu i Đivovići: godine 1717. Ivan, 1737. pomorski kapetan Marko, 1757. Stjepan, a 1760. godine Josip.¹⁷

Oni su se brinuli da bratimi izvršavaju svoje vjerske obaveze i svetkuju crkvene svetkovine, pače im se oduzimaše prema odredbi stonskog biskupa od 20. siječnja 1676. ono što stjecahu radom zabranjenim u crkvenoj svečanosti, osim »kad bi ko imo taku veliku potrebu dasse inako nebbi mogo pasat kako pripravit kad neima sa isisti, alli spravit putnike«, da se kazni psovače i one koji ne prisustvuju crkvenim svečanostima, pogrebu bratima ili one za koje se sumnjalo da su vještice ili vilenjaci, a njih se u drugoj polovini 17. stoljeća osobito u našim krajevima progonilo.¹⁸

Bratimi popravljahu i izdržavahu preko bratovštine crkvu, nabavljali su joj sve potreštine, ulje za kandila, vosak za svijeće i opremali je umjetninama. Godine 1710. Matij Orebić je dao izdjelati i pozlatiti u Mlecima odobrenjem Bratovštine barokni žrtvenik sv. Vida i Modesta, zaštitnika bratima za 65 mletačkih dukata ili 87 dubrovačkih dukata.¹⁹ A da srednjovjekovno štovanje tih svetaca još nije bilo ugašeno i pored novog naziva crkve, svjedoči činjenica da su njihovu sliku bratimi 1794. godine dali popraviti i ona se još nalazi na pobočnom žrtveniku.²⁰ *Gastald Nikola Šuljašić* (Đivović) 1710. godine dao je učiniti okvir oltarne slike kod majstora Jacinta, a bratstvo je 1789. godine dalo naslikati malu sliku sv. Ilije koja se sačuvala u župnoj crkvi. Bratimi su plaćali i misu na dan sv. Vida i na dan sv. Ilije, a i zvonare koji su zvonili u noći sv. Ivana i tom zvonjavom, po prastarom običaju, još i u 18. stoljeću tjerali zle duhove. O tome i drugim svojim poslovima bilježilo se u bratimsku knjigu i izdatke bratstva za popravak kneževa dvora i tamnice u njemu, a i za župnikovu kuću.²¹

¹⁶ *Diversa Tarstenizze 1654. HAD.*

¹⁷ *Knjiga bratovštine sv. Vida i Modesta. Arhiv župskog ureda na Orebićima.*

¹⁸ *Ibid.*; C. Fisković, *Slikar Medović u zavičaju*, Split 1973. str. 54, bilješka 95.

¹⁹ *Dichiaro io Mattio Orebich di avere speso del mia propria parte fare in Venetia l'altare e indoratura di Santo Vido e Modesto Nostri Protetori con consenso di nostro Capitolo ducati corventi veneziani sesanta cinque fanno di groseti moneta nostra di Ragusa ducati ottanta sette dico due. 87.*

²⁰ *Knjiga bratovštine sv. Vida i Modesta. Arhiv župskog ureda na Orebićima.*

²¹ *Ibid.*

²¹ *Župnikovu kuću sa tri prozora na pročelju kata zidao je zidar Nikola Kosovac. Diversa di Tarstenizza 1760. — 1769. HAD.*

Na sastanku 6. siječnja 1737. godine izabran je za gastalda pomorski kapetan Marko Đivović od preko trideset bratima (più di trenta), pa bi se moglo pretpostaviti da ih otprilike toliko bijaše i ostalih godina, iako se njihov broj ne može nikada točno utvrditi jer muškarci skoro uvijek bijahu izvan zavičaja, na plovidbi.

Pri javnim zborovima, u prazničkim danima na sastancima bratovština u kojima se pred župnom crkvom ovdje sastajahu među svima njima razvijale se dubrovačka društvenost, rodoljublje i kultura u obučima ondašnjeg poredka, naravno, uvijek pod paskom budnog i razumnog vladanja vlastele i težnjom Orebičana za jačim oslobođanjem od kmetstva, otkupljivanjem vlasteoskog zemljišta.

U toj i takvoj umjerenoj i radinoj sredini seljaka koji su pazili da ne okrnje i oslabe svoj privredni uspon, a da ga sačuvaju i od gusara, Orebičani se pokoravahu vlasteli, ali i ustajahu protiv onih koji im nametahu svojevoljno namete kao trstenički kapetan Andrija Pauli 1769. godine.²²

U takvoj stvaralačkoj sredini koja je pokazala smisao za napredak i red i uvjerila se da je udaljšavanje sa ustaljenog stanja opasno i svako protivljenje poretku skopčano s mogućim neuspjesima, Pelješčani se upuštahu smiono na daleka putovanja pod dubrovačkom zastavom uzdrhtalom u svim političkim sukobima na Sredozemlju, razdrtom i prokislom u svim olujama, ali ipak vođenom vještom diplomacijom u kojoj krajem 18. stoljeća počеше i oni sudjelovati.

Tu su u miru, koji se doista može nazvati »dubrovački mir«, otkupljivali od vlastele i obrađivali zemljišta, zidali kuće, gradili brodove i poduzimali i preookeanska trgovačka putovanja, uređivali obale, vrtove i perivoje. U toj poticajnoj sredini obuzdanoj vjerskim i državnim redom, u domu svojih pređa, kraj crkve, kneževa dvora i župnikove kuće rastao je mali koljenović Nikola Đivović. Ta uredna okolina usmjerila je njegovu mladost kasnijem njegovom zvanju pouzdanijem od pomorskog. Zašto nije proslijedio zanat svojih pređa i otišao ploviti i tko ga je uputio svećeničkom staležu još ne mogah doznati od onih koji su o njemu pisali ni od arhivske građe koja do sada drugima i meni bijaše dohvatna.

²² Diversa Tarstenizze 1760. — 1760. HAD.

Vicini al Carmine proprietà Giuseppe Sgiuppa che a publica asta lo ebbe del 1834 per fiorini 30.

M. V. Štuk o. c. (12)

U popisu imovine pokojnog Joza Župe Dvor je i unesen: Inventario assunto nel giorno 12. Febbrairo 1867. in seguito al riv. to Pretorile Detto 30 Gennaro p.p.N°75 sull'eredità lasciata dal Depunto Giuseppe Sgiuppa da Orebich morto nel di 12 Gennaro 1867...

Un fabricato mezzo distrutto a Sottomonte detto U Palazzu, fra confini da borra levante e ponente eredi Bracianin, da mezzodi terre della chiesa fior. 50.

Arhivska zbirka C. Fisković, Orebići (od sada AFO.)

Međutim, 1850. godine u jednom zapisu Općine ne spominje se da je srušen i da je vlasnost države:

Sabioncello 21 Novembre 1850.

Nell' Ufficio Comunale

Convocato e coadunato il Consiglio Comunale ... il Podestà Cristoforo Fiscovich ... esternandosi relativamente come segue: ... nei tempi precorsi e prima sotto la reggenza della Republica il capo del Distretto di Ponta altrimenti Conte residieva ad Orebich ove esiste il Palazzo destinato alla di lui abitazione ed attualmente demaniato ...

AFO

Coleti u svom *Illyricum sacrum* tiskanom u Mlecima 1817. godine, kao nastavak Farlatijeva djela, piše da je rođen, kako mu javiše u »ne baš neuglednom selu« koje on zove Sabioncello (dakle Orebić) na poluotoku Pelješcu, u rodu Đivovića u dubrovačkom kraju, a zatim nastavi pisati kratko da je stupio u svećenički stalež, u kojemu je, dok bijaše u Mađarskoj dopro do stolice srijemskog biskupa.²³ Nakon toga nastavio je vrlo kratko, uobičajenim, kao o svim dostojanstvenicima, laskanjem isticati mu vrline.

Pelješčanin Niko Štuk 1926.²⁴, a E. Gašić 1944. godine donijehše nekoliko pouzdanih podataka²⁵ o Đivoviću navodeći da biskupovaše od 1752. do 1762. godine, da je rođen i kršten na Orebićima kao sin Stjepana Đivovića i supruge mu Rade 7. kolovoza 1693. Objavljujući mu krsni list u cjelini napomenuli su da je kršten 4. a ne 7. kolovoza te godine. Gašić piše da je učio u Budi i Beču, postao kapelan, a zatim 1723. kanonik Pet crkava te 1730. njihov prepošt i 1737. viši prepošt, a 1749. godine koadjutor s pravom nasljedstva srijemskog biskupa Ladislava Szörényi 1752. godine. U isto vrijeme, navode da bijaše i prepošt sv. Petra u Požegi. Godine 1754. posta intimni savjetnik carice Marije Terezije i 1755. godine njenog muža cara Frana.

Ti naslovi časti koje je Đivović ispunjao i nosio označeni su uostalom i u knjižici koja je godinu dana prije njegove smrti tiskana kao red i raspored bogoslužja njegove biskupije:

Ordo /Officii Divini/ peragendi iuxta ritum /Breviarii et Missalis/ Romani /Anno primo post Bissextilem a Cristo nato/ MDCCLXI /Ad usum Dioecesis Syrmienensis editus/ jussu et impensis /excellantissimi, illustrissimi,/ ac reverendissimi Domini Domini/ Josephi Nicolai Givovics/ Dei, et apostolicae Sedis Gratia/ Episcopi Syrmienensis, Praepositi S. Petri de Posega utrius que Sacrae Caesareae Apo/ stolicae Regiae Maestatis actualis in /timi Consiliari, ec./ Tyrnaviae, Typis Academ, Soc. Iesu. Gašić piše da je biskup osnovao i proširio crkvu u Slankamenu i posveti crkvu sv. Nikoli, svom zaštitniku te da bijaše poslanik pokrajine Kapistrane kod sv. Stolice. Umro je u svom središtu Petrovaradinu 15. svibnja 1762. i pokopan u crkvi sv. Jurja pred žrtvenikom sv. Franje Ksaverskog.

Nas ovdje zanima njegov odnos prema svom zavičaju odnosno prema Dubrovačkoj republici, u čemu se ujedno očitovao i njegov doprinos likovnoj umjetnosti na tom području. Čini se da se upravo na taj način želio u svom kraju istaknuti, budući da službom i crkvenim djelovanjem nije to uspio u njenoj službenoj hijerarhiji, u vremenu kad je njegova domovina uživala svjetski ugled i bila na sredozemlju, u žarištu međunarodnih događaja.

Đivović je ostao u dugoj vezi s vladom Dubrovačke republike sretan i ponosan²⁶ da je rođen na njenom području. Senat je 1734. godine bio blagonaklon njegovoj obitelji i on mu 8. listopada te godine u svom pismu zahvaljuje što je uzvisio do slave njegovu siromašnu kuću »hanno solevato alla

²³ D. Farlati — J. Coleti, *illyrici sacri tomus VII, Venetiis, MDCCCXVII*, str. 570.

²⁴ N. Štuk, *Crte iz života Srijemskog biskupa Nikole Gjivovića*, List dubrovačke biskupije, XXVI, br. 3—4, str. 38; br. 3—6, str. 53—54; br. 7, 8, 9, str. 62.

²⁵ E. Gašić, *Brevis conspectus historicus dioecesium Bosniensis — Diaconensis et Sirmiensis*, Osijek 1944, str. 78.

²⁶ Vidi bilješku 48, a i ostale.

gloria la mia povera casa». ²⁷ Čime je obitelj Đivovića bila počašćena i koje je povlastice primila, nije iz te zahvale jasno. Svakako, to je bilo prije nego što je imenovan biskupom pomoćnikom. On je javljao Senatu iz Beča, gdje je često boravio, političke i ratne vijesti, osobito o pobjedama austrijske vojske nad pruskom. Pored tih izvještaja i obavijesti, on bi u pismu na hrvatskom jeziku sa strane nadodao nekoliko riječi koje odaju njihovu prisniju, tajnu vezu. Tako u pismu 8. lipnja 1739. piše da mu nešto pošalju ili upute: »Posciagliete. Pisobich ceesche ali snate kako stvari idu«. Čini se da su senatori željeli da ih Đivović češće obavještava o prilikama. O kraljičinu krunjenju, kojemu je i on prisustvovao u poslanstvu sabora kraljevine u Požunu izvještava ih 25. lipnja 1741. Javlja im 2. srpnja da je imenovan biskupom pomoćnikom Srijema i biskupom Anamurije, a 24. listopada 1754. piše im iz Beča da je imenovan državnim savjetnikom.

Iz Budima stiže vijest 8. listopada 1750. g. o gradnji kraljevske palače. ²⁸ U nekim pismima prilaže kao poklon senatu i zlatne i srebrne medalje koje mu kraljica i kralj nekom zgodom darovaše. Jednu zlatnu je u pismu priložio i poslao je u znak svog podaničkog poštovanja 29. lipnja 1741. iz Požuna, ne određujući joj točno izgled ni darovatelja, već samo da je primio osobitom kraljevskom milošću. ²⁹ Dvije zlatne koje je dobio od Kraljevskog para kad im je došao na poklonstvo kao poslanik svoje pokrajine, poslao je zatim senatu po Dubrovčaninu Svilokosu 4. veljače 1746. ³⁰ Tri medalje pak, od kojih jednu zlatnu i dvije srebrne, koje mu je carica Marija Terezija poklonila, a bijahu kovane 1760. godine prigodom vjenčanja njenog sina Josipa II s kneginjom od Parme. Na to svečano vjenčanje bijaše i on pozvan, pa je odmah nakon tih svečanih dana uputio senatu spomenute medalje iz Beča na dan sv. Tereze Akvijske 15. listopada 1760. g. U popratnom pismu pisao

²⁷ Pisma biskupa Đivovića koja ću dalje navesti su u tom arhivu u seriji »Prepiska (Acta ed diplomata 18. stoljeće HAD). Na svakome se nalazi broj sveska (fasc.) označen rimski i pojednog pisma arapskim brojem, kako sam naveo, nekima služi samo nadnevak.

²⁸ Ibid.

²⁹ ... Accludo qua una Medaglia d'oro, che io ho ricevuto dalla Munificenza Regia. Si degnino l'E.E.V.V. condorarmi l'ardire, che io m'ho preso d'inviargliela, e d'accogliere la presente relatione qual pegno del suditale rispetto, e veneratione con cui io sono.

Posonia 29 Giugno 1741

Dell' Eccellenze Vostre
Umilissimo Devotissimo et Ossequissimo Servo

Nicolò Givovich

³⁰ Illustrissimi ed Eccellentissimi Signori e Patroni Benegnissimi.

Ora che l'Eccellenze Vostre a misura della singolare loro clemenza frequentano verso di me gl'atti della medesima come dimostra la notizia, che si sono degnate avantarmi intorno all' arrivo di costa del mio fratello loro fedellissimo sudito, non cesso con'di renderle la gratia piu rispettuosa e nell' istesso tempo assicurarle del vivo desiderio, che nutro di potermi utilmente impiegar nel loro alto serviggio... Il signor Svilokossi averà fatto capitar all E.E.V.V. le due monete d'oro, che d'ordine de' due Augusti à me sono state donate doppo ch'ebbi l'onore di mettermi ai loro piedi in qualità di Deputato di questa contea... Cinque chiese 4 Febrajo 1746.

Dell' Eccellenze Vostre Umilissimo Devotissimo Ossequissimo Servo

Nicolò Givovich

je senatu da mu ih šalje kao dokaz svoje nepromjenjive obaveze³¹, po čemu izgleda da je taj poklon smatrao obvezatnim.

U numizmatičkoj zbirci Dubrovačkog muzeja a i onog splitskog arheološkog gdje su srebrnjaci Marije Terezije, tih medalja nema. Očito su propašću Republike i one zagubljene, pa ne ostaše ni u Dalmaciji. Pored tih sitnih darova, može se spomenuti da je Josip Gelcich³² pisao 1891. godine da je biskup Đivović mogao nabaviti na svojim putovanjima kroz Njemačku poznati srebrni pladanj s vrčem ukrašene realističkim prikazima bilja i životinja koji se pripisuju nürnberškim zlatarima Jamnitzerima i skupa s ostalim stvarima pokloniti ih oporučno dubrovačkoj stolnoj crkvi u čijoj se riznici sada čuvaju. Međutim, Đivovićeva oporučka još nije pronađena, a ostali pisci koji su pisali o riznici to ne spominju, pa ni Ivo Lentić odlični poznavalac dubrovačkog zlatarstva.³³ Prema tome, još za sada ne postoji dokaz da je Đivović poklonio ovo raskošno zlatarsko djelo.

U dubrovačkoj stolnoj crkvi on je, kako to otkrivaju ovdje objavljena njegova vlastoručna pisma, o svom trošku dao podignuti njen najveći žrtve-

³¹ Illustrissimi et Eccellentissimi Signori Signori e Patroni Colendissimi.

Nel tempo, che avanti la mia imminente partenza per Petrovaradino vengo a tributare le mie indispensabili antiche obbligazioni all'Eccellenze Vostre, prendo per mezzo di questo reverente foglio la libertà di rimetter à quell'Eccelso Senato in attestato della mia inalterabile divozione le 3 aggiunte Medaglie una di oro, e due di argento anche a me regalate dall'Augustissima Sovrana, e coniate all'occasione dello spozalizio del di lei Primogenito Arciduca Giuseppe colla Signora Infante Principessa di Parma dotata di più distinte e Reali qualità al di cui grandiosissimo ingresso seguito il doppio mezzo di delli 6 corrispondono li più che magnifici Festini, che vanno a finire in questo oggi, giorno del Nome dell' Imperatrice Regina. Et ecco terminati li lo giorni di sì sublime Funzione, non però la rispettosa mia venerazione colla incessantemente mi glorio di essere.

Dell' Eccellenze Vostre

Umilissimo Divotissimo et obligatissimo Servitore.

Nicolò Givovich Vescovo di Sirmio

Vienna 15 Ottobre 1760.

Domenica passata alla mezza dopo il mezzo di venerò in questa Capitale il Sig. Generale di Battaglia, Principe di Lichtenstein come Corniere, preceduto da dodici Postiglioni, e due Maestri di Posta colla notizia, che li sei dell' corrente il Nostro Generale Co. Lasci, e le Truppe Moscovite si siano impartronito della città di Berlino, restata Prigionera di guerra la gvargigione. Dopo codesta nuova s'intende, che il Re di Prussia sia si posto in mossa, senza potersi però ancora sapere verso dove.

N° 1100

au. 1760

F° IX

Wienne 15 Ottobre 1760.

Mons. Niccolò Givovich

Vescovo di Sirmio

³² G. Gelcich, Zwei Meisterwerke der Goldschmiedekunst in der Dom schatzkammer zu Ragusa. Mittheilungen der K.K. Central Commission zur erforschung und erhaltung des Kunst — und historischen denkmale. Wien 1891, str. 149.

³³ I. Lentić, Zlatarstvo, u Katalogu izložbe, Zlatno doba Dubrovnika XV i XVI stoljeća, Zagreb 1987. str. 252, 378.378; C. Fisković. U povodu izložbe »Zlatno doba Dubrovnika«. Bulletin Razreda za likovne umjetnosti br. 1 (58), Zagreb 1987. str. 29.

Već je I. Kukuljević primjetio umjetničku vrijednost srebrenog pladnja i vrča i čudio se kako su zapušteni i nečisti u riznici stolne crkve. On je iznio priču da ih je dubrovački nadbiskup Timotej Maffei namjeravao pokloniti Matiji Korvinu i da su rad zlatara Progonovića. — I. Kukuljević, Izvjestje o putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i Rim. Arhiv za poviestnicu jugoslavensku, IV, Zagreb 1857, str. 337—338.

nik posvećen sv. Ivanu Nepomuku, iz zahvalnosti prema Republici a i štovanju tog sveca koje je želio rasprostrijeti na njenom području.

Smatrajući se uvijek Dubrovčaninom i žaleći što nije izravno u službi svoje Republike, bijaše osobito zahvalan dubrovačkom senatu što je oslobodio brata iz ropstva tripolitanskih gusara.

Njegov brat Antun je, kao skoro svi njegova roda, plovio po Sredozemlju, a bio je pomorski kapetan, zapovjednik nave koja je jedrila pod dubrovačkom zastavom. Kraj rta sv. Marije Tarantskog zaljeva sretoše ga i zarobiše Tripolitanski gusari, koji su često napadali jedrenjake evropskih država, u plovu 21. svibnja 1744. s posadom od osamnaest mornara.³⁴ Sve odvedoše i zlostavljahu ih, a među njima osobito vođu palube Orebićanima Antuna Mileška, člana poznate pomorske obitelji koja se kasnije nazva Bota.³⁵ On i još jedan mornar bili su nakon petnaestak dana gotovo na umoru zbog mučenja, jer nisu htjeli očitovati laž da su oni Mlečići na što ih gusari prisiljavahu da bi ih mogli zadržati u ropstvu. Dubrovčane, zbog dobrih odnosa Republike i Tripolisa ne bijahu od svojih tripolitanskih vlasti ovlašteni zadržati kao sužnje.

Gusari su ih zatvorili u kupatilo i tukli svakodnevno, silili na rad.

³⁴ Illustrissimi ed Eccellentissimi Signori miei Signori e Patroni Gratosissimi.

Il mio Fratello Antonio che ai 21 di Maggio passato à Capo di Sta Maria colla nave d'la lui capitaneata, e con tutto l'equipaggio consistente in 18 Persone, fù fatto Schiavo dai Corsari Tripolini dimanda colle lacrime agl'occhi, che io mi rivolghj alla pietà e Clemenza dell' Eccellenze Vostre implorando Il loro alto potere per la di lui e detto suo equipaggio la liberazine. Con quanta crudeltà quei Barbari li mortificiano non è d'arsi in maniera che due della sua gente, et in specie Antonio Milesco che era Nauchiere della Nave²⁴ per le molte bastonate sostenute per non aver voluto confessare che la Nave et il suo Equipaggio fosse Veneta, ai 8 di Giugno stavano su' gl'estremi di sua vita, temendosi che per la grandinedia non vi mojano degl'altri, sendo che tutti, inclusovi anche l'istesso mio Fratello si trovano chiusi nel Bagno et ogni giorno carichi di bastonate devono sortire al travaglio. Questo piccolo dettaglio degl'intolerabili patimenti, che i poveri schiavi soffrono le faccio, affine la tenerezza delle pietose viscere dell' Eccellenze Vostre tanto più presto si voglia movere a compassionare il presente loro deplorabile stato con procurarli la loro libertà. E in fatti essendo stata la Nave colla bandiera di cotesta Eccellentissima Republica doveva in ogni maniera esser asente di questa disgratia...

Iteramente pugno ai piedi dell'Eccellenze Vostre i poveri schiavi loro fedeli suditi, ed con tutta veneratione mi rassegno

Dell' Eccellenze Vostre

Umilissimo Devotissimo et obligatissimo Servo

Cinque Chiese 24 Agosto 1744.

Nicolò Givovich

S. Vekarić, o. c. (I), str. 297, piše da je Antun Ivanov (1703—1753): zapovjednik dubrovačke nave ili pataka Mad. Angiolì S. Antonio (1734—37), nave Mad. Scaro. S. Spiridon (1742—44). Tripolitanski su ga gusari zarobili 1744. godine. Osloboden iz zarobljenštva...

Brat biskupov zarobljen od tripolitanskih gusara je Antun, godina zarobljenštva 1744. i oslobođenja se slaže s biskupovim pismom, samo što je u krsnom listu biskupa njegov otac upisan kao Stjepan, pa bi i taj morao biti i zarobljenog Antuna. Ukoliko to nije pri označivanju oca zarobljenog Antuna greška (koju biskup nebi mogao učiniti), onda bi zarobljena nava koju i biskup tako označuje, bila ona koju spominje S. Vekarić.

³⁵ Antun, unuk Vlaha (1635—1719), sin Stjepana Mileška rečenog Botta rođenog 1667. utopljenog sa sinom Vlahom kraj Hvara, Frano rođen 1730. godine utopljen 1796, supruga Marija Luke Ruskovića, Antun 1760—1840. supruga Frane Bonfiol, Frano 1799 — 1878.

Iz rodoslovlja obitelji kap. Anta Bota na Orebićima, sastavio Don Danko Gugić, vidi i S. Vekarić o. c. (I), str. 115.

Iako daleko, biskup je doznao za tu nezgodu, u roku tri mjeseca i svesrdno zamolio senat da se čim prije zauzme za njihovo oslobođenje budući da nisu smjeli biti zarobljeni ni kao mornari na dubrovačkom jedrenjaku ni kao podanici Republike s kojom Tripolitanci bijahu u dobrim odnosima.

Nakon tog pisma koje je biskup uputio 24. kolovoza 1744. godine, dakle, oko tri mjeseca nakon zarobljavanja tog jedrenjaka, senat je uvažavajući njegovu ličnost, a i prava svojih podanika preko svog predstavnika u Tripoliju poduzeo sve da oslobodi svoje pomorce i o tome obavijestio biskupa. On se 27. ožujka 1745. zahvalio senatu na zauzimanju i premda ne imaše vijesti o bratovu oslobođanju, ipak izrazio nadu da će senatovim zauzimanjem biti oslobođen njegov brat.³⁶ U pismu 6. listopada 1745.³⁷ Đivović, dirnut tim događajem ponovno je preporučio osobno i u ime svoje obitelji oslobođenju zarobljenika senatu i konačno mu iz Beča 30. listopada 1746. zahvalio na obavijesti³⁸ da je njegov brat, vjerni podanik Republike, oslobođen stigao u domovinu.

³⁶ Illustrissimi, ed Eccellentissimi Signori, Signori e Patroni Gratosissimi.

Grand' è Clemenza, che si degnano l'Eccellenze Vostre d' esercitar verso lo sfortunato mio Fratello, loro fidelissimo suddito, affine di procurarli la libertà della lunga, e dura schiavitù di Tripoli ma niente inferiore è la mia obbligazione che perciò io le paleso, venerando il loro alto provvedimento. Non cessa tuttavia in me la sollecitudine, e l'inquietudine d'animo, non avendo di lui alcuna certa notizia. La resolutione però presasi benignamente dall'Eccellenze Vostre di non volerlo abbandonar col suo potente Patrocinio non puo non incoraggiarmi, dandomi una viva speranza di sentirlo ben presto ritornato a coteste parti.

In fonda veneratione m'inchino

Dell'Eccellenze Vostre

Umilissimo e Divotissimo e Ossequissimo servo

Cinque Chiese 27 Marzo 1745.

Nico Givovich

³⁷ Illustrissimi ed Eccellentissimi Signori miei Signori e Patroni Gratosissimi.

A causa della mia lunga assenza da Cinque Chiese ho mancato di dare una pronta risposta al veneratissimo foglio dell'Eccellenze Vostre favoritomi benignamente in data di 15 Luglio, e con il quale si degnarono darmi muove evidenti prove della loro grande Clemenza, che esercitano verso lo sfortunato mio Fratello suo fedele sudito. Certo s'è, che se l' E.E.V.V. cessaranno dal maneggio, e dagl'impegni fortemente presisi per consegrire la di lui liberazione, Egli e in pericolo di perderne alla schiavitù e la libertà e la vita. Onde ardisco novamente supplicar la somma benignità dell' E.E.V.V. affinche si degnino d'esercitar verso di lui ulteriori atti di sua Clemenza. Questa grazia costituirà me et il medesimo mio fratello in obbligo di dimostrare all' E.E.V.V. per tutto il decorso di nostra vita utilmente fedele...

Dell'Eccellenze Vostre

Umilissimo Divotissimo ed Ossequissimo

fedele

Cinque Chiese 6 8 bre 1745.

Gius Nicolò Givovich

³⁸ Illustrissimi ed Eccellentissimi Signori e Patroni Gratosissimi.

Trovandomi ancor in Vienna all'occasione del felice ritorno de' due Augusti, eccomi graziato con nuovi beneficj, che accedono ogni mio merito, e derivano dall' innata Clemenza dell' Eccellenze Vostre. Se nella liberazione di mio Fratello adoro l'alta provvidenza del Signore, debbo altresì ammirar le paterne premure, che si sono degnati con si potente impegno impiegare allo scioglimento d'un loro fedel sudito. Conoscendo pur'io e tutta la mia Famiglia sopra grande la benignità di V.V.E.E. nel mentre mi conosco incapace a darne loro il dovuto ringraziamento per grazia si segnalata confesaro solamente indicibili per sempre le mie obbligazioni a questo Eccellentissimo Senato, per la di cui maggior prosperità, et esaltazione non cessarò mai di pregare l'altissimo affine per comprovarmi per quele che con

Prezahvalan, Đivović je, kako je ovdje već napomenuto, uz izraze odanosti kojima je on kao dostojanstvenik svog vremena uvijek u ovim pismima obilovao, poslao na dar senatu i dvije zlatne medalje.

Dubrovačka vlada je, dakle, i ovim zalaganjem doprinijela ugledu svoje državnosti i slobodi plovljenja po moru, a i poštovanju među svojim podanicima. Učvrstila je i vezu s biskupom koji tu obavještavaše o političkim i vojničkim prilikama u Austriji i oko njenih granica koje su zanimale uvijek budnu dubrovačku vlastelu u tim za Austriju teškim vremenima. Đivović je dobijao informacije iz pouzdanih izvora koje su mu jačale ugled i budile pouzdanje u Austriju ne samo kod dubrovačke vlade već i kod njenih orebičkih pomoraca, koji joj pomagahu na moru. Stoga je austrijski car Leopold podijelio plemićki naziv 1674. godine obitelji Krstelj, Josip 1707. obitelji Orebić, a Karlo VI obitelji Bizar 1739. godine. Slično dodjeljivanje austrijskog plemstva trojici obitelji iz dubrovačkog priobalnog sela, kao što su Orebići, bilo je vrlo rijetko.

Biskupov brat i kormilar Mileško nastaviše ploviti dubrovačkim jedrenjacima.

Vjerojatno ni oslobađanje biskupova brata iz ropstva, zbog čega je Đivović ostao trajno zahvalan Republici, pa i njegov ponos da je rođen na njegovom području, gdje mu još življaše rodbina, doprinijeli su da je on dao u stolnoj crkvi dubrovačkoj podignuti spomenuti žrtvenik koji se raskoši i veličinom ističe na cijelom području. Na sličan način nastale su mnoge umjetnine u dubrovačkim crkvama.

Biskup je u pismu iz Beča 16. listopada 1758. godine, molio senat da mu dopusti unaprediti štovanje svetog mučenika Ivana Nepomuka u dubrovačkoj stolnoj crkvi gradnjom žrtvenika, u čijem trošku je obećao sudjelovati tisućom fiorina.

U svom pismu 6. svibnja slijedeće godine biskup je otpisao senatu iz Petrovaradina dok je obilazio svoju, kako on napisa »dragu dijecezu punu zlobnih nevjernika«, da je obradovan njegovim pismom, koje je primio preko Mletaka u kojemu mu senat javljaše da je odobrio podizanje žrtvenika sv. Ivanu Nepomuku. Budući da za taj žrtvenik oblikovan sav u mramoru nije bilo dovoljno tisuću fiorina, on nadoda još tisuću,³⁹ koje pohrani kod Trojana

il più profondo rispetto e venerazione ho gloria di dirmi Dell' Eccellenze Vostre.

Umilissimo Divotissimo ed Ossequiosissimo servitore

Vienna 30 8bre 1745.

Nicolò Givovich

O zarobljavanju i oslobađanju alžirskih brodova od Tripolitanaca:

I. Mitić, Konzulati i konzularna služba Starog Dubrovnika, Časopis Dubrovnik 1973, str. 109.

³⁹ Illustrissimi ed Eccellentissimi Signori Signori e Patroni Collendissimi.

Come indispensabile è in me avanti la mia partenza di dimani per la mia chiesa l'ossequio, che pei molti titoli professo alle Eccellenze Vostre, ritorno con questo mio rassegnatissimo foglio tributare a quell' Eccelso Senato la mia interminabile Venerazione lusingandomi poi di godere ancora le grazie di quell' Eccellentissimo Publico ardisco supplicarlo si compiaccia promuovere il culto del glorioso Martire S. Giovanni Nepomuceno nella Metropolitana di Ragusa coll' erezione d'un Altare al di lui onore, per la di cui spesa sono pronto di concorrere con fiorini Mille. La supplico che avanzo, hà per oggetto Iddio, et un Santo, sicchè spero di eserne esaudito con nuovo accrescimento degl'anziche debite che mi tengono vincolato alla Republica nostra, nell mentre che col più distinto rispetto passo a rassegnarmi.

Vienna 16 8bre 1758.

Lalića⁴⁰ predstavnika Dubrovačke republike u Mlecima.⁴¹ Tu svotu stavi na raspoloženje vladi da ih upotrebe za gradnju žrtvenika koji će dolikovati i

Dell Eccellenza Vostre
Umilissimo Divottissimo et Obligatissimo

Nicolò Givovich

Ieri sera allè 3 della notte arrivò il Coriere che il Maresciallo Co. Daren à prima di far giorno li 14 dello stesso con mirabile sorpresa attacco il Re di Prussia nella Lusafia fra Gerlich et Bautcha e ne riportò una compiuta vittoria coll'impadronimento del campo, bagaglio e di sessanta cinque canoni restati da ^m8 Prussiani,

la morte del lor Marsciallo Keit, che comandava alla sinistra, e secondo la confusa notizia anche allo meno d'una mortale ferita del Principe Ferdinando Fratello del Rè, il quale coll'ala destra ritiratosi in un villaggio si sostenne con gran valore, ma alla fine slogiato da nostri Ungari, Croati et Iliri fù posto alla fuga in seguito per ordine del nostro Maresciallo da Signori Generali Laudhon, e Odke nel le operazioni de quali s'attendono. In questo gran fatto si vuole, abbiamo perduto da ^m1 uomini aspettandosi il solenne corriere, la di cui venuta me fa fermar ancora

^mqui, colle distinte particolarità.

In questo punto verà ora avanti mezzo giorno cioè 17 è gionto altro coriere colla notizia che l'Armata di Francia abbia totalmente battuto gli Amovaroni et ecco benedizion sopra benedizion verso di questa Augustissima Casa.

Zavedeno:

Vienna li 16 Ottobre 1758

Mons Niccolo Givovich

N° 934

an 1758

F° VII

Illustrissimi ed Eccellentissimi Signori

Signori e Patroni Colendissimi!

Trovandomi in attuale visita di questa mia cara diocesi si piena di perfidi Schismatici, fra l'altre consolazioni, che mi risceltano della medema è l'onore del gratiosissimo foglio dell' Eccellenza vostre pervenutomi per via di Venezia colla notizia essersi degnato l'Eccelso Senato di benegnamente accordar la razia, che in cotesta Metropolitana si possa erigere un Altare ad onore di Glorioso. Martire S. Giovanni Nepomuceno. Questa è una grazia, che veramente mi fa gaudere et exceltare in Domino. E siccome per far il sudetto Altare tutto di Marmo non potrebbero bastar fiorini mille ne aggiungo altri mille, che unitamente co'primi sono in deposito apresso del Signor Trajano Lallich e stanno alla disposizione dell' E.V. le quali io reverentemente supplico a degnarsi far tal uso di medesimi, che possa erigersi un altare di tanta convenienza quanto lo merita una si illustre e conspicua Chiesa Metropolitana nell'mentre implorando la continuazione delle sovrane grazie verso tutt'i miei di Sabioncello fedeli suditi dell' Eccellenze Vostre, e rifrescando alle Medeme li miei interminabili rispetti non esco di essere.

Dell' Eccellenze Vostre

Umilissimo servitore

Nicolò Vescovo di Sirmio

Petrovaradino 6 Maggio 1759

Zavedeno: N° 939

an 1759

F° VII

⁴⁰ Illustrissimi et Eccellentissimi Signori, Signori e Patroni Colendissimi.

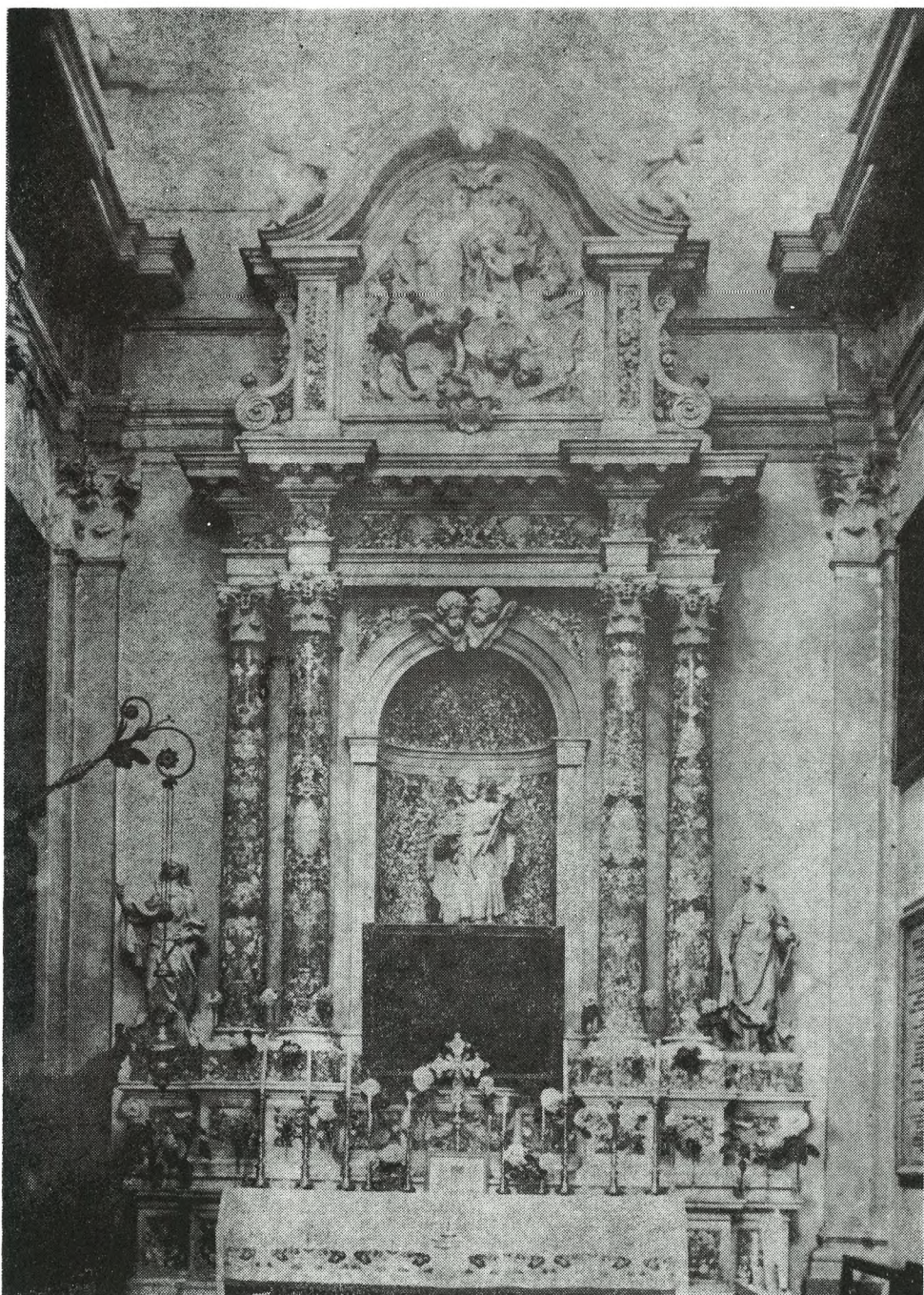
Come dal gratiso foglio dell' Eccellenze Vostre ho rilevato per l'altare à S. Giovanni Nepomuceno un altre di marmo non siano bastanti li fiorini mille da me destinati, perciò io ho raddopiata tal summa pregando, ed incaricando in Venezia il Sig.r Co. Trajano Lallich, perche la faccia tener à quell' Eccellentissimo Senato, al quale dando io le più distinte grazie per la continuazione di sua benefica ed alta propensione verso la mia Persona con piena venerazione passo a confermarmi

Dell' Eccellenze Vostre

Umilissimo Servitore

Nicolo Vescovo di Sirmio

Vienna 16 8bre 1759



Sl. 1. Žrtvenik sv. Ivana Nepomuka u dubrovačkoj stolnoj crkvi



Sl. 2. Kip sv. Ivana Nepomuka sred žrtvenika u dubrovačkoj stolnoj crkvi

koji zaslužuje spomenuta slavna i ugledna crkva. Zamoli ujedno senat da i dalje bude milostiv svoj njegovoj rodbini na Pelješcu vjernim dubrovačkim podanicima. I to, kao svako Đivovićevo pismo obiluje i izrazima odanosti, zahvalnosti i poštovanja prema dubrovačkoj vladi, pa iako to bijahu riječi uobičajene u društvenom dodvoravanju i pristojnom ponašanju visokih krigova, bit će da je u njima bilo iskrenog štovanja dubrovačke vlade na koje je obogaćeni i ugledni biskup bio navikao kao seoski dječak, narastao u predvorju dvora trsteničkog kneza — kapetana na Pelješcu, u kraju ljetnikovaca vlastele koja ondje nastojahu uzdržavati i širiti poštovanje vlasti svoje države na način kojim osvajahu privrženost podanika. Tako je, dakle, i ostvaren ovaj veliki mramorni žrtvenik na istaknutom mjestu središnjeg dijela najveće, glavne, nadbiskupske crkve. Biskup je htio njim proširiti u Republici štovanje svetog Ivana Nepomuka, koji u dubrovačkom kraju jedva bijaše poznat, ali je po svom položaju kao čuvar ispovjedne tajne češke kraljice iz 14. stoljeća, bio donekle srodan tajnom savjetniku carice Marije Terezije. Nepomuk je ne odavši, prema srednjovjekovnoj legendi, kralju tajnu koju mu je kraljica u ispovijedi povjerala, bačen u Vltavu, pa je smatran, a godine 1729. i proglašen svetim mučenikom. U Dalmaciji mu štovanje ne bijaše rašireno, tek je u Omišu, koji se nalazi na rijeci, proglašen gradskim zaštitnikom, a štovan je u makarskoj crkvi⁴² i splitskoj sv. Filipa, ali mu štovanje u Dubrovniku, gdje bijahu ukorijenjeni od starine bizantski sveci, ne bijaše osobito prihvaćeno.

Đivovićev žrtvenik u baroknoj umjetnosti u Dalmaciji po svom obliku, u kojemu se primjećuju sjevernjačke likovne crte,⁴³ po svetitelju dalekog češkog porijekla i domaćem darovatelju zauzima posebno mjesto.

Dosada se jedva u povijesti naše likovne umjetnosti spominjaše, dvaput mu je objavljena slika, i to tek jednom u cjelini, ali je opisan nepotpuno i pogrešno, pa je potrebno da ga se opširnije predstavi to više što se zna poznato kako je nastao u drugoj polovini 18. stoljeća, kada je štovanje Nepomuka prošireno. Prema pisanju A. Dračevca, nacrt za žrtvenik, prema želji darovatelja došao je iz Beča, a mramor dopremljen iz Italije odakle dolazahu i klesari koji su ga klesali i dovršili 1778. godine.⁴⁴ U svojim omjerima je neuravnotežen. Bogato kipovima uobičajenih anđela, ukrasima i školjkom ukrašena atika je prevelika, odskače prereljevnim jakim okvirom i središnjim reljefnim prizorom u kojem ledbe anđelčici u oblacima. Dva anđela prikazuju znamen svečeva mučeništva; jedan drži prst na usnama u znak čuvanja Nepomukove ispovjedne tajne, a drugi strmoglavce nosi palmu i zvjezdani vijenac, također znamenja svetog mučenika.

Srednji dio žrtvenika oblikovan je sa četiri obla stupa korintskih izduženih glavica koji drže raščlanjenu trabeaciju. Dva u sredini imaju reljefnim

Zavedeno:

Vienna 16 Ottobre 1759.

N° 945

Monsignore Niccolo Givovich

an 1759.

Vescovo di Sirmio

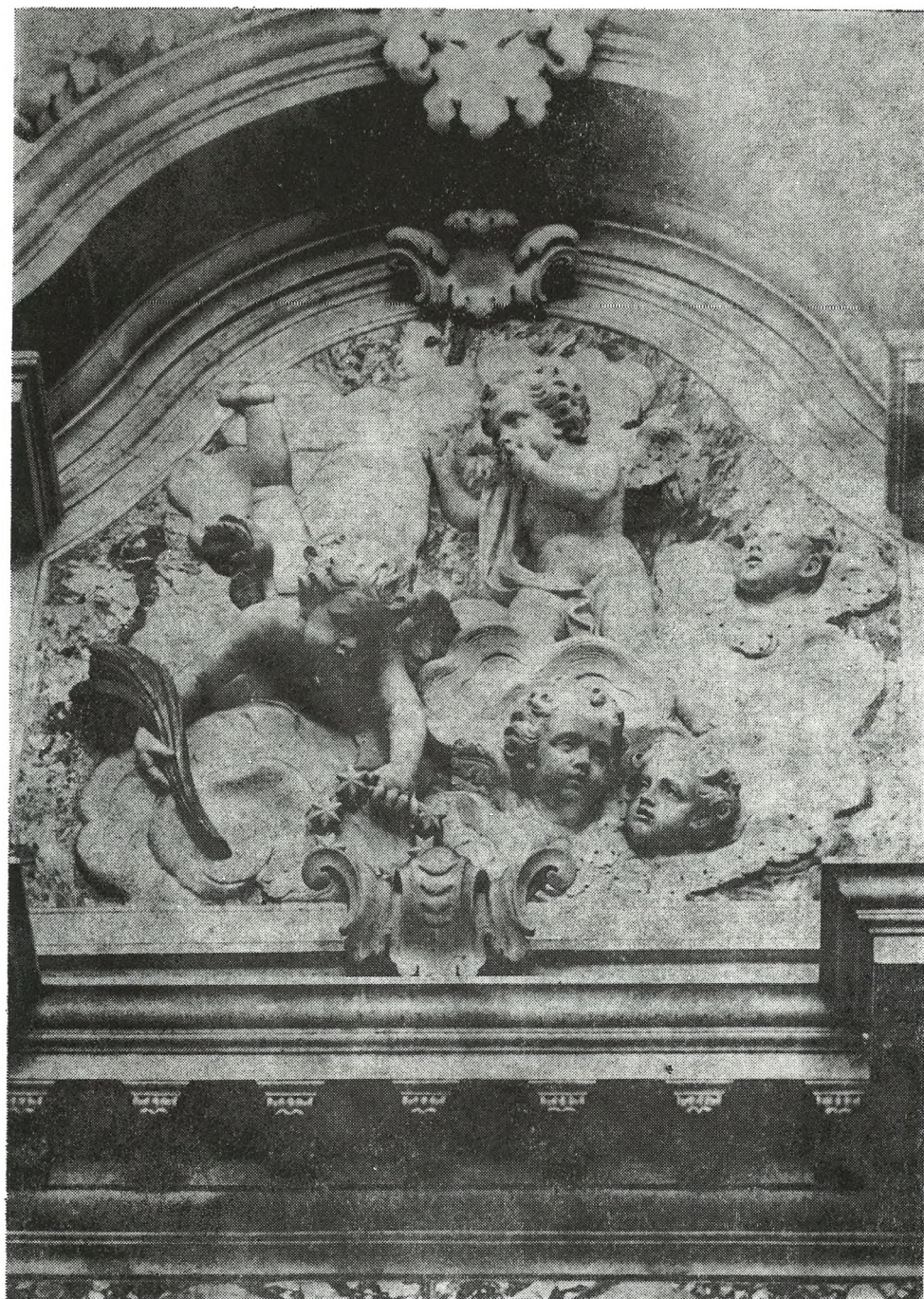
F° VII

⁴¹ I. Mitić, Trajan Lalić jedan od najzaslužnijih podanika Dubrovačke republike, Dubrovački horizonti 16/17, Zagreb 1976. — 1977; Isti, Dubrovačka država u međunarodnoj zajednici od 1358. — 1815, Zagreb 1988, str. 126, 146.

⁴² C. Fisković, Spomenici grada Makarske. Zbornik znanstvenog savjetovanja o Makarskoj i Makarskom primorju, Makarska 1970, str. 231.

⁴³ K. Prijatelj, Barok u Dalmaciji, Barok u Hrvatskoj, Zagreb 1982. str. 760.

⁴⁴ A. Dračevac, Dubrovačka katedrala, Zagreb 1988. str. 38, 39.



Sl. 3. Gornji dio žrtvenika sv. Ivana Nepomuka

kartušom uokvirene štitove na kojima možda bijahu predviđeni biskupovi grbovi.

Svetac je u odori dvorskog kapelana, u reverendi i roketi bogate fino vezene čipke a prekriven po leđima mocetom od hermelinskog krzna koje označuje čistoću. Smireno sanjarsko lice uokvireno kovrčastom bradom i kosom motri raspelo koje drži u desnici odajući mu ljevicom naslonjenom na grudi vjernost i štovanje. Prst na usnama, uobičajeni znamen povjerenja u šutnju ovog mučenika, predan je, kako je spomenuto, anđelu u reljefu atike. Na taj način, svečev je kip postao slikovitiji otvorenom raskriljenom ravnotežom ruku vješto združenim s raspelom i gornjim dijelom. Taj je kao i trpeza i donji dio žrtvenika usitnjen prema cjelini. Uz lik je i kanonička kapa također znamen kanonikove službe Nepomuka u praškoj stolnoj crkvi. Oba pobočna kipa Vjere i Nade⁴⁵ kasnije su nadodani, vjerojatno da ublaže visinu žrtvenika koji zadiru u okvir i smanjuje svjetlo visokog prozora. Po pruženom bočnom postolju vidi se da bijahu predviđeni, ali njihovi neoklasicistički oblici, vjerojatno iz početka 19. stoljeća, kao i obrada drukčija od one na središnjem većem dijelu žrtvenika koja ne tetoši sitnice ukrasa, očituju da su kasnije nadodani.

Ljubičasti mramor usklađen s bijelim mramornim dijelovima žrtvenika ublažuje njegovu reljefnost i povezuje ga s unutrašnjošću uskog prostora crkve. Njegovi završni vijenci usklađuju se pak sa zidnim naglašenim vijencem pobočnih zidova, a i prostornost kupole pomažu usklađenosti žrtvenika koji bi inače bio nametnut pobočnim lađama i njenim manjim žrtvenicima, među kojima se ističe onaj u Đorđičevoj sučeličnoj kapeli.

Podizanjem žrtvenika u stolnoj crkvi dubrovačkoj Đivović je želio zadržati trajan spomen na sebe i očitovati poštovanje prema domovini kad ne mogaše ostvariti svoju želju ni udovoljiti traženju Dubrovačke republike da bude njen nadbiskup. Senat je, naime očito u dogovoru s njim i njegovim pristankom, molio 29. srpnja 1756. caricu Mariju Tereziju da mu dozvoli ustoličenje za dubrovačkog nadbiskupa nakon Milkovićeve smrti, ali je carica u pismu iz Beča 21. listopada odbila tu molbu, naravno ljubaznim riječima, hvaleći Đivovićevu revnost,⁴⁶ a i znajući koliko joj je on potrebit svojom

⁴⁵ Kao i barokni kipovi Gropellija na crkvi sv. Vlaha u Dubrovniku, K. Prijatelj, o. c. (43), sl. 380.

⁴⁶ Maria Theresia etc

Nobiles Spectabiles Sincere Dilecti. Etsi ex litteris Vestris die 29 Juli nuper elapsi ad Nos datis pergratum Nobis fuerit intelligere, Reverendum Nicolaum Givovich Syrmiensis Ecclesiae Praesulem et Consiliarium nostrum Actualem Intimum Metropolitananae Raguseae Ecclesiae praeficiendum a Vobis desiderari, idque pro thessera peculionis ommino erga illum affectus Vestri suscipimus, pro Ratione nihilominus, ac Syrmiensem Dioecesim praelibato Praesuli de Doctrina, Virtutibus atque praeclaris Animi dotibus Nobis multum commendato, ex singulari erga Illum concepta fidulia puo incumbente Nobis Munere, ut subditi Nobis Syrmiensis populi aequae, ac aliorum animarum Saluti quam optime consulamus, sane dolemus, quod in praedenotatem ejusdem translationem consentire haud valeamus, dum igitur de pronis complacendi studiis Nostris pro quavis alia occasione vos securos reddimus. Vobis gratiam nostram Caesareo Regia clementer impertimur.

Datum in Archi — Ducali Civitate nostra Vienna Austriae die 21. Mensis Octobris, Anno Domini 1756.

Maria Theresia
Republicae Ragusane
E. Gašić, o. c. (25).

političkom, vjerskom i novčanom pomoću kao srijemski biskup u tegobama za spašavanje očeve baštine koju joj okolni vladari nastojahu raskomadati, zbog čega je upravo tih godina morala s njima ratovati. Da ju je biskup pomagao i da tu pomoć nije mogao izbjeći u caričinu »sedmogodišnjem« ratu, svjedoči i pismo koje mu je pisala iz Beča 9. listopada 1761. a on ga primio tek 3. slijedećeg siječnja i odmah nakon tri dana odgovorio dvorskom kancelaru, kako je to zabilježio vlastoručno na listovnom omotu.

Prema prijevodu A. E. Brlića⁴⁷, kraljica je Đivoviću pisala:

»Dragi biskupe! Ako u Vašoj duši, kao što i činite, iznova pomislite na vrlo težak rat, na njegove gubitke, osim ako jedino milosrđe božje ne doneše ublaženje, lako možete zaključiti kako tjeskobne brige muče mene, čija je dužnost državni spas kraljevine držati u ravnoteži. Zaista, žaljenje obuzima moje majčinsko srce, dok pomišljam kako sam prisiljena, da vladam zemljama iscrpljenim od tolikih tereta. A da i Vas mori ova briga, to sigurnije znam, koliko sam više iz mnogoga iskustva pouzdano opazila, da ste Vi bili od velike pomoći u ublaživanju ratnih gubitaka i da uživate toliki ugled, da možete pridonijeti veliku pomoć ako samo hoćete a da Vi hoćete znam sasvim sigurno. Moć državne blagajne, jer se najpogubniji rat produžio u petu godinu, sasvim je iscrpena. Sklopiti mir, kad bih i najvećma želila, ne dopuštaju vrlo važni momenti prilika. Zato ded, jednako se naime radi o Vašoj stvari kao i o mojoj zajedno sa mnom idite u vijeća(-nja). Savjetujte na koji se način upravo može sakupiti tolika sila (suma) novca, da bi se neprijatelj mogao sasvim otjerati, daleko od mene i od Vas, koji će se inače, čim kako-vim mirom porovari svoje snage, još opasniji vratiti.

Narod, koji mi se pokorava u nasljednjim germanskim provincijama, iznemogao je (malaksao) pod dvostrukim teretom daća, osim što je uz to neki dio tih krajeva mačem i ognjem opustošen od neprijatelja, a i Ugarska je jednako preuzela mnogo izvanrednih tereta, tako da je moje blago (bogatstvo) na veliku moju žalost sasvim istrošeno. No, zlo ne će tu stati, ako naime neprijatelj ne bude lišen svoje snage, prijeti još mnogo teže (zlo). Zato, ako je ikada bio takav momenat kad ste vi morali upotrijebiti za zajedničku korist svu vašu moć, savjete i nastojanja, da ćete Vi to isto osobito u vrijeme učiniti, ne nadam se uzalud. Neprijatelj koga tuđa pomoć čini strahovitim, onim će snagama opet (ponovno) zapodjenuti rat kao da ga je tek danas započeo. Zato ajde, ne ostavite u taj čas vašu kraljicu, kojoj niste nikada ništa uskratili, pružite pomoć, uz koju jedinu se može očekivati po božjoj volji sretan svršetak. Čim Vam ovo moje pismo bude predano, s oba klera Vaše Dijeceze naravno kao s onim koji se nazivlja redovničkim posavjetujete se koliko se može pozajmiti novca, koji treba isplatiti ili iz kontribucionog imanja ili iz mojih kameralnih imanja. Potaknite sve, da mi prema mogućnosti svoje imovine pozajme novac, koji ću ja vratiti vjerno, s kamata i sa sjećanjem na učinjeno dobročinstvo. Potsjetite ih, koliko je časnije, da ga na jedno vrijeme prepuste svojoj kraljici, nego da bude izvrnut neprijateljskom grabežu, koje zlo neka najbolji Bog odvрати od nas. Vašim hvalevrijednim primjerom prednjačite ostalima, a da to možete bolje učiniti po onoj vlasti koju imam u apostolskom kraljevstvu vrlo vam rado dopuštam da možete i ona dobra koja pripadaju episkopatu za prethodnu svrhu uprav-

⁴⁷ A. E. Brlić, Nikola Givović, biskup srijemski i sedmogodišnji rat. Obzor, 12. II 1938/ nadnevak podliska!) Zagreb.

ljajući njim pozajmiti i novac koji se odanle dobiva zapisati za te državne potrebe.

Ponovo vas opominjem radite, do tog stoji veliki dio državnog spasa, učinite da početkom travnja razaberem, da ste veliku svotu novca sakupili za ove vrlo teške ratne potrebe. I dok želim da što prije budem obaviještena, kako ste ovaj posao počeli (i) kako ste napredovali, a u moju cesarsku i kraljevsku naklonost i blagodati nalažem vam da budete uvjereni. Mariji Tereziji s.r.«

Đivović je također 22. listopada 1756. dakle, odmah sutradan nakon caričina odgovara Dubrovčanima u kojem je odbila njihovu molbu, pisao njima iz Beča. Iz tog njegova pisma se vidi da mu je carica priopćila molbu Dubrovčana i predočila mu potrebu da ostane u njenoj službi. Poklonila mu je i nekoliko stvari za njegovu kapelu i za crkve njegove biskupije, da ga udobrovolji. On je odmah zahvalio senatorima što ga namjeravaju izabrati za svog biskupa uvjeravajući ih u svoju odanost prema Republici i sreću da se u njoj rodio i da od nje prima znatna dobročinstva⁴⁸, ali istakne da se morao pokoriti caričinoj volji, smatrajući, kako napisa, da »su vladarska srca u rukama božjim i da je on poslušao riječ Caričinu kao nadahnuće božje i stoga smatra svojom sudbinom da do kraja svog života ostane u

⁴⁸ Illustrissimi ed Eccellentissimi Signori Patroni Colendissimi.

Presentato che mi ebbi li 30 dello scorso ai piedi della nostra Augustissima Sovrana me convenne intendere il di Lei Oracolo da me preso per ispirazione Divina, giachè i cuori de' Regnanti stanno nelle mani del Signore, cioè che la perseveranza mia ne suoi stati le sarà molto grata, et obligante il Sacrificio di dignità più conspicua, Ad una tale Clementissima espressione rinuovata nella seconda udienza di mercoledì passato Eccellentissimi ed Illustrissimi Signori che ho dovuto de me interpretare, per comando non ho potuto non ubbidire la voce di questa Grande e benignissima Imperatrice Regina la quale più che maternermente con nuove insinuazioni di sua Clemenza, e con reiterati preziosi regali per la mia Capella, e per le chiese del mio Territorio mi ha incataneto a dover impiegare il resto de miei giorni nel Suo alto servizio. Stante questo mio destino vengo darne parte all'Eccellenze Vostre col più profondo ringraziamento per la prescielta si graziosamente fatta di mia debole persona a quel Arcivescovato. E. sorpassando tal somma degnazione ogni mio merito benchè non abbia di avere un tal onore col servire E.E.V.V. da vicino come sudito over dentro quella insigne Diocesi si da Pastore; rimarrò però tutta la mia vita con obligazione indelebile verso quel Eccelso Senato, et incessantemente pronto ad ogni suo cenno, memore presso dell' Altissima et per ogni maggior prosperità di una Republica, in ebbi la felice sorte di nascere e dalla quale ricevo beneficenza si segnalata, e distinta Dui da responsaria di S. M. incamicate a farsi subito dopo la prima udienza ma ritardata o per primo ordine dato al Signor Secretario di Gabinetto, e poi alla Cancellaria dell' Ungheria va acclusa per l' E.E.V.V. alle quale se mele andovieppinò li miei ossequosissimi rispetti sull atto della mia partenza per Petrovaradino non cesso di essere Dell' Eccellenze Vostre

Vienna 28 Ottobre 1756.

Al quanto che il Signor Co. Cancelliere Nadasdi assente per otto giorni acche maggiormente et ha ritardato la spedizione d'ordine Sovrano mi consegna la lettera di S.M. ma dice che con questo medesimo ordinario viene spedita la copia al Signor Cardinale Albani per essere comunicata alla Santità Sua. Questa mi per certe ragioni va sigileata col sigillo del Signor Co: di Bessebrod. Umilissimo Divotissimo et Obligatissimo.

Nicolò Givovich Vescovo
di Sirmio

Zavedeno:
Vienna li 22 Ottobre 1756.
Monsigr. D. Niccolò Givovich

N° 907
an 1756
a VII

njenoj službi. Carica ga je da ga uvjeri u to pozvala dva put u službeni prijem. O caričinom stavu obavješten je bio i Vatikan i mađarska dvorska kancelarija, tako da je želja Dubrovčana, a i Đivovićeva da postane nadbiskup Dubrovačke republike splasnula zauvijek.

Svakako caričina volja da ga zadrži za biskupa u Srijemu bit će da je doprinjela da je »sedmogodišnji rat« mirom u Hubertsbiorgu 1763. godine imao bolji ishod za Austriju. Đivović je pratio tok tih bitaka i slušao za isticanje vojnika iz Dalmacije i Hrvatske u redovitim i dobrovoljačkim četama u tzv. »nasljednom ratu«. Stoga je iz Beča 10. kolovoza 1742. o tome a 16. listopada 1758. i o uspjehu »Ugara, Hrvata i Ilira«, koje on nazivlje »našima«, kada pobjediše pruske vojnike na čelu s ranjenim knezom Ferdinandom, bratom pruskog kralja, javio o tim vojnim austrijskim uspjesima Dubrovačkom senatu znajući da će se vlastela tome obradovati.⁴⁹

Nije dovoljno poznato kakve veze Đivović održavaše sa zavičajem, ali pored spomenute zahvale senatu za njegovu obitelj i bratovljevo oslobađanje iz zarobljeništva, vjerojatno pokazuje i žrtvenik u spomenutoj crkvi Karmelske Gospe u njegovom rođenom selu podignut u šarenom mramoru uz njen sjeverni zid.

Na mramornoj trpezi ukrašenoj kvadrilobima, malim krugovima i isječcima oblikovanim bijelim kamenim pojasi i ispunjenim šarenim mramorom, uzdiže se predela iskičena osvojenim kvaderima noseći dva mramorna okrugla stupa koji korintskim glavicama nose razvijeni profilirani zabat završnih krilatih bočnih voluta. Sred luka na okviru slike je umetnut kameni barokni grb nad kojim je biskupska mitra, štap i kruna sa pet šiljaka. Štit se dijeli vodoravno u dva dijela, u gornjem se propinje lav, dok se u ukrasu donjega još naziru tragovi crvene boje. Slika koja bi veličinom bila određena za žrtvenik nedostaje i nadomjestiše je dvije manje u posebnim drvenim okvirima. Gornja prikazuje sv. Josipa s Kristom u naručju, s ljljanom i drvo-djeljskim alatom sred krajolika sa zgradom, a donja sv. Nikolu u poprsju prikazanom na istočnjački način. Obje je naslikao slikar srednje darovitosti, tvrda i ukočena poteza a potpisao se Giuseppe de Pretis, Trieste. Na gornjoj je slovima ispisao svoje ime i godinu 1875.

Očito je da su obje slike naslikane u Trstu, bez obzira na mjere žrtvenika, u 19. stoljeću i postavljene na nj iz počasti prema biskupu koji je nosio ime tih svetaca, Josipa i Nikole. Spomenuti grb natkrit mitrom i lavom u polju također podsjeća na njega, pa nije isključeno da je žrtvenik podignut njegovim troškom, nakon njegove smrti. Orebički župnik Mato Štuk ubrojio je u svoj popis darovatelja ovdašnjih crkava, sastavljen u drugoj polovici 19. stoljeća i obitelj Đivović, naznačivši bez nadnevka da je doprinjela za ovaj žrtvenik 600 fiorina.⁵⁰ Nije spomenuo biskupa kao darovatelja, a obitelj Đivovića još postojale i u 19. stoljeću. Njeni članovi bijahu i tada pomorci, kape-

⁴⁹ ... Molti però di qui assieme coi Croati e Dalmatini si sono Portati valorosamente e particolarmente in Bavaria ...

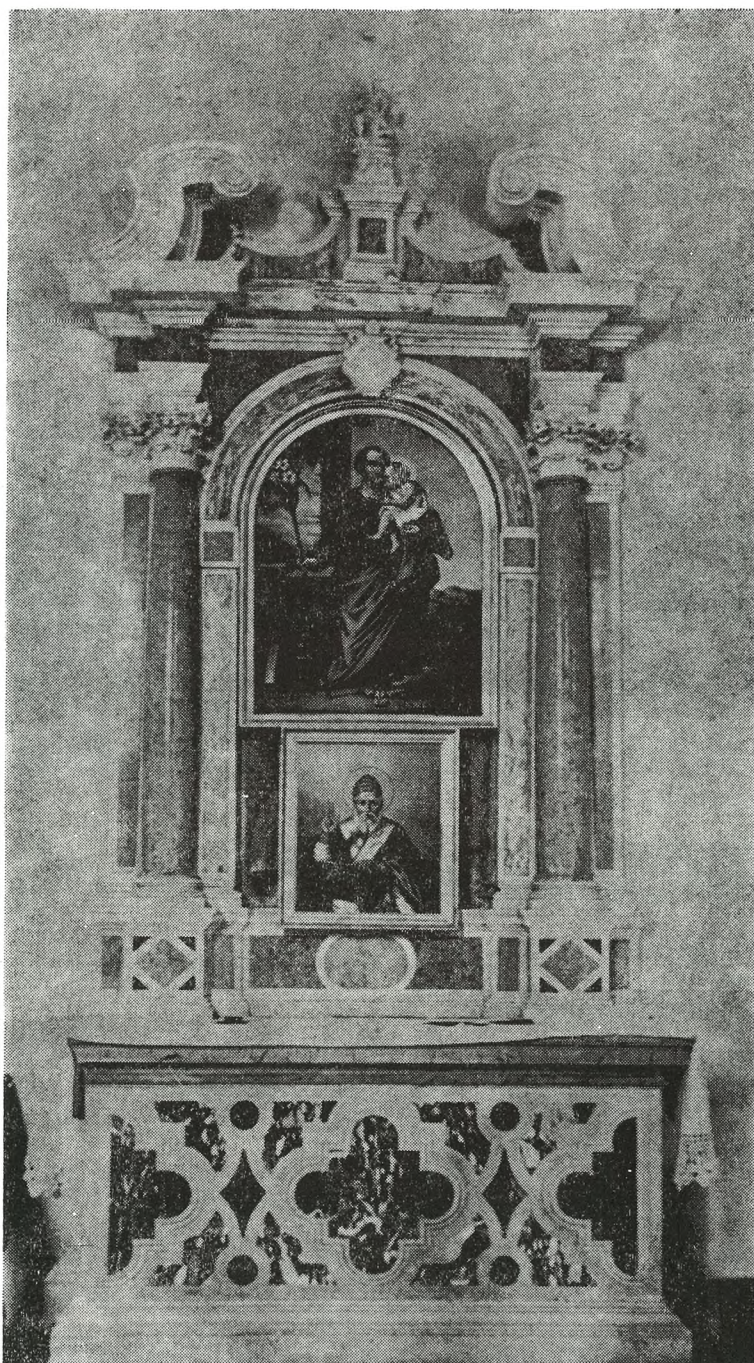
HAD

Vienne 10 agosto 1742.

⁵⁰ Nomi dei principali benefatori verso le chiese di questa parrocchia ai quali si deve riconoscere onore e non la perpetua gratitudine. Sctuk.

... 9 la famiglia Givovich, Idem (l'altare) di marmo S. Giuseppe in Carmine fiorini 600.

Arhiv župskog ureda Orebići.



Sl. 4. Barokni žrtvenik, dar obitelji Đivovića u crkvi Karmelske Gospe na Orebićima

tani i brodovlasnici i življahu u svojoj staroj kući u spomenutom zaseoku Karmenu⁵¹ rodbinski povezani s Bielićima, Fiskovićevima i ostalim pomorskim obiteljima koje im donašahu različite stvari iz svijeta⁵² i sami ih dobavljahu, pa su mogli lako slike za žrtvenik nabaviti u Trstu, a alabasterni kip u Trapaniju na Siciliji⁵³ gdje često pristajahu pelješki jedrenjaci.

Da li je biskup doprinio uređivanju kuće u Karmenu nije poznato, ali kameni okvir vrata te druge jednokatnice ima na kraju dovratnika reljefni ukras, tzv. dijamantni vršak čest na dalmatinskim pa i orebićkim kućama iz 18. stoljeća. Stoga i ta može potjecati iz tog vremena, što svjedoče i zidni ormar i umivaonik svojim profiliranim okvirom. Biskup je dakle, sa svojom obitelji mogao obnoviti tu kuću, u kojoj je rođen i Petar Bijelić župnik u selu Vignju koji posjedovao je spise o Nikoli Đivoviću. Pregledavali su ih Đ. Körbler i N. Z. Bjelovučić.⁵⁴ oko godine 1921. ali ih prema izjavi današnjeg župnika tamo više nema.

Biskup je održavao vezu i s franjevcima orebićkog samostana koji su govorili mise 1776, 1778. i 1794. godine u njihovoj crkvi, a plaćene su bile iz njegova oporučna naloga (legata).⁵⁵ Prema tom zapisu, čini se da je Đivović napravio oporuku, ukoliko nije naglo i nenadano umro. Vjerojatno im je još ranije poklonio neku crkvenu umjetninu kao što to običavahu i ostale obitelji. Ovdje su naime, u likovno obrednoj opremi, a i u gradnji orebićkih crkava bili najviše i skoro redovito darovatelji stanovnici ovih sela, a vrlo rijetko dubrovačka vlastela, iako oni bijahu vlasnici i pobirahu plodove zemljišta. Prirodno je, dakle, da je i biskup Đivović u tome prednjačio i poklonom dubrovačkoj stolnoj crkvi ugledom na svoje prede, koji su naručili 1705. godine kod mletačkih zlatara kalež za crkvu Karmelske Gospe s anđeoskim glavicama na postolju i naknadno urezani br. 1874. Sedam baroknih slika: sv. Antuna Padovanskog, sv. Barbare s kulom Gospe u načinu Umilenja, sv. Magdalene, sv. Uršule s barjakom i pratnjom djevice i Najveštenja, vjerojatno su dar župljana.⁵⁶

⁵¹ S. Vekarić, o. c. (1), str. 297.

⁵² Al signor Capitano Steffano Fiscovich

Sabioncello

Signor Padre Carissimo

... al cugino Stefano Givovich ho spedito Bogasini due scuri, e una pezza fazoletti ordinari ...

D.V. S. Suo affeziosissimo figlio

Antonio

Smirne 28 aprile 1806.

AFO.

S. Vekarić, Pelješki jedrenjaci, Split, 1960. bilješka 39.

⁵³ C. Fisković, Alabastarni kipovi iz Sicilije u Dalmaciji. Bulletin Razreda za likovne umjetnosti JAZU, 2 (53), Zagreb 1982, str. 57.

⁵⁴ N. Z. Bjelovučić, Povijest poluotoka Rata (Pelješca), Split, 1921, str. 159.

⁵⁵ C. Fisković, Franjevačka crkva i samostan na Orebićima. Spomenica Gospe anđela na Orebićima, Omiš 1970. str. 134, 135.

⁵⁶ Spesa fatta da noi Procuratori della cesia di Santissima Vergine di Carmine 1688. — 1707. Adi 20 maggio 1688.

per detta chiesa e portati da Venetia e prima per suage de quatro pelle quadri e indorarli L. 25: — per tella sopra qualla si è fatto la pitura d. 6: 4.

per pitura di detti quadri ... L. 62: — per carta e invortarli detti quadri ... L. 1: — per tre para ampuletine val ... L. 4: 6. per un baziletto di vetro val L. 18, per 12 fogli oro cantarnival ... L. 5 ...

per un Vangelistar iliricho ... L. 5.

Darovatelje umjetnina te i ostalih orebićkih crkava zabilježio je poznavatelj crkvenih arhiva te župe župnik Mato Vjekoslav Štuk sve do druge polovice 19. stoljeća.⁵⁷ Prema tome u Đivovićevu rodnom kraju postojaše i prije i nakon njega mnogo domaćih darovatelja umjetničkih djela crkava, a neke oni i sagradiše. Skoro sve te spomenike a i neke umjetnine, pored onih uvezenih iz Mletaka, Trsta, Livorna izrađivahu i domaći majstori i korčulanski zlatari.⁵⁸

adi 20 gen. 1691.

... per broche per destirare li quadri di balator L. — s. 6.

per comodare la Imagine di S. Vido L. 1 s.

adi 30 marzo 1695.

per acomodar la capella, e San Rocco L 3:25

a 8 marzo 1700.

a mistro Luca Vlach per metere un balcon a loco D: 10.

1701.

al mistro Jacomo Barcich per metere cornice a loco D. —: 25.

1705.

per resto di un calice fatto a Venetia da Givovich d 2:10.

... per li veri, lastre, piombo, broche e stagnatura,

per acomodar li balconi alla chiesa e sacristia D 3:21.

... al mistro Tadia al conto di doi denti di scarpilo

per pulpito zechini dal. D. 3:30.

Knjiga računa 1688 — 1707.

Arhiv župskog ureda Orebići.

⁵⁷ Nomi dei principali Benefattori verso le chiese di questa parrocchia ai quali si deve riconoscere onore e non perpetua gratitudine

Štuk

Nome e cognome dell Benefattore, Oggetto di beneficenza, Valore, fiorini, soldi, approssimamente:

La vetusta famiglia Flori Zvitkovich nei secoli

pasati due altari al carmine M. e L 3000. Rocco Bonfiolo da Stancovich Del 1736 la capella di S. Antonio 800. La famiglia Ljubak L'altar di marmo di S. Stefano 1000. La famiglia Gurrich in Ljubak, Il quadro Sacra Famiglia 40.

Pietro Jurkovich da Ruscovich L'altar di S. Antonio in Carmine 80. La famiglia Carabuccia, Idem del St. Rosario in Carmine 100. La famiglia Givovich, Idem di marmo S. Giuseppe in Carmine 600. Matteo Flori o Zvitkovich Del 1666 una lampada di argento 100. La famiglia Fiscovich Giuseppe verso la capela della ss. Nunziata 100. La famiglia Bizarro di Stancovich per un brillante al quadro della st. Nunziata 200. Steffano Flori del 1839. la pala di S. Nicolo in S. Stefano 100. Cristoforo Fiscovich una lampada di argento Annunziata 120. Antonio Despot 1858 una croce di metallo argentato per le processioni. Steffano Mimbelli 1860. Per nuovo quadro in San Stefano nella B. V. S. Biagio et Stefano, 50. Stefafno Flori 1860. Sei candilieri dorati con sei palme e vasi 70. Ant. Mimbelli 1864. Una pianeta bianca galoni di seta gialla 40. Idem. Sei candilieri di metallo indorato 50. Allesandro Flori 1867. Turibolo di argento 160. Fratelli Mimbelli 1867. croce per le Processioni d'argento 200. Parroco Dom Mat. Štuk 1867 da Roma pianeta di samis in oro fino 300, Popolazine 1867 Lampade in farma ciocca d'argento 500. Fratelli Mimbelli 1868 Tunicelle di samis in oro fino 380. Popolazione 1868. Piviale di Samis in oro, e velo di seta in oro 360. Antonio Despot 1867. Una lampada d'argento 20.

Arhiv župskog ureda Orebići.

1863 30 luglio Mandati de Alesandro Flori in oro per la nuova chiesa.

Libro dell' amministrazione ecclesiastica di S. Stefano in Orebić 1853, Arhiv župskog ureda Orebići.

⁵⁸ 1861. 30 ottobre, all' orefice Calogera per una lampada fiorini 3.

1864 5 marzo 1864 all' Orefice Caenazzo per due lampadine fiorini 81.

3 aprile 1864 Pittore Giascha fiorini 9

23 ottobre 1867 Pagati all' ingeniere Novailler fiorini 35

Libro dell' amministrazione ecclesiastica, o. c. (47). Arhiv župskog ureda Orebići.

Svi darovatelji, a među njima i Đivovići, posjedovahu pored jedrenjaka, kuća, stada ovaca, zemljišta s vinogradima, maslinicima, oranicama za sijanje pšenice, sočiva i zelja, a uz more ograđenu uvalicu, koja se još zove Đivovićeva vlaka, a služila je za vezivanje i izvlačenje njihovih ribarskih čamaca. U blizini te pjeskovite dražice vijugavi potok, zvan Đivoviće, koji teče sa izvora Vrbice kraj Karmena uvire u more na obali koju je turizam u posljednje vrijeme preobličio, pa jedino još najstarije pokoljenje pamti starinske toponime koji sjećaju na iščezle Đivoviće. Pred njihovom kućom u Karmenu uzdiže se i proteže terasasto dvorište sa zidicem u kojemu je ugrađena arla za cvijeće i osam vitkih osmerostranih stupova s postoljem, profiliranim kao i kameni rub arle, klesanih u korčulanskim kamenolomima, drže drvenu odrinu koja ružama, penjačicama, česminom, glicinijom i vinovom lozom zasjenjivaše taj popločani prostor, zvan u ovom kraju »prikučec«, pred kućom koja sada pripada obitelji Bijelić. To je građevinski sklop skladnih jednokatnica, od kojih je Bijeliće, dobila u 19. stoljeću na rubu krova i na katu balkon i poprimila nad prikučem i terasastim vrtovima zidni umivaonik Đivovićeve kuće. Kameni okvir ukrašen kamenim plitkim reljefom lišća, svjedoči da je biskupov rodni dom bio bogato ukrašen. Uska cesta vijuga iz Orebića i susjednih sela koja se prostiru među vinogradima i maslinicima, prolazi uz zaselak i uspinje se do ruševina Kneževa dvora i crkve Karmelske Gospe. Nasadi, obrađena polja, stara sela i gajevi izmijeniše svoj raniji izgled iako se mali srednjovjekovni zvonik sv. Đurđa u Podvlašnici, i trnaste predpovjesne gomile na brežuljcima još naziru u daljini. Mnogo je starinskih predmeta i uspomena pomoraca nestalo osobito u talijanskom paležu sela Stankovića u toku rata, mnoge je raznijela bijeda, osiromašenja i promjene nastale u starim rodovima.

Uz prikučec je sagrađena mlinica za mljevenje maslina koju ovdje zovu »tisak«. Ta čvrsta četverouglasta zgrada nije pokrivena krovom od crijepova već je nasvođena i natkrita ravnim, širokom popločanom terasom ograđenom čvrstim zidicem. Očito je da se njen vlasnik mogao pridržati običaja da mlinicu natkrije krovom od crijepova, ali on je pokrio ravnim ograđenom terasom popločanom kamenim pločama na koju se ulazi kamenim čvrstim stepeništem, samo zato da bi se uživalo sa nje u pogledu na prostrani vidik na Pelješki kanal, orebičke maslinike i obalu, na korčulanske otočiće, Mljet i pučinu. U gradnji ove terase kao posebne vidilice nad mlinicom otkriva se istančani spoj estetskog užitka u ljepoti prirode s praktičnim i korisnim. U tome se može primijetiti još i u 19. stoljeću smisao i ukus renesansnih graditelja dubrovačkih ljetnikovaca probuđen i ovdje pod vrljetnim kršom Pelisca gdje su pomorski kapetani nastavili građevnu ladanjsku predaju Dubrovčana 16. stoljeća, koji su ovdje već tada imali svoje ljetnikovce i kobile.

Đivović — Bijelićevo prikučec produljilo se kada je uz njihovo Nikola Živić 1871. nadozidao svoje⁵⁹ uz jednokatnicu.

Kada je portret biskupa Đivovića imao biti otrgnut iz svoje sredine nabavio sam ga od slučajnog vlasnika i unio u orebičku kuću svojih pređa

⁵⁹ Općinski arhiv, Orebići.



Sl. 5. Portret biskupa Nikole Đivovića na Orebićima

koji su sredinom 18. stoljeća bili u srodstvu s njegovom obitelji.⁶⁰ Dadoh ga restaurirati restauratorima spliskog Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture, jer je bio trošan i nestručno popravljen 1873. godine u Mlecima ili u Trstu.⁶¹

Tada ga se prvi put spominje, ali se ne zna kako je i kada dospio u Karnten, da li već za biskupova života ili nakon njegove smrti. Ovdje je spomenut 1907. godine⁶² i, evo, tek sada obavljen skupa sa Đivovićevim žrtvenikom u crkvi Gospe Karmelske. Biskupov lik naslikan je na platnu (visine 128 × 94 cm širine) uokvirenom u drvenom pozlaćenom okviru, izrezbarenom u kasnobaroknom slogu plitka reljefa i jednostavnog obrisa sa cvijećem i volutama, u slogu 18. stoljeća.

Biskup je ogrnut u tamno ljubičastu mocetu kojoj se nabori svile svjetlucaju i bliješte u zagasitom svjetlu. Postavljena je crvenom svilom i zakopčana nizom crvenih dugmeta. Sred nje visi zlatni gusti lanac o kojemu je obješen križ sa sedam briljanata. Odjeven je u bijelu roketu širokog i bogatog čipkasto izvezenog ruba, koji omata i stiska uski i ukočeni rukav desnice rastvorene šake. Pod roketom je crna reverenda. U ljevici naslonjenoj na stolić ogrnut crvenim stolnjakom, na kojemu su barokni stolni sat, srebrna tintarnica s guščijim perom i zvono za poslugu. Biskup sjedi na baroknom crvenom naslonjaču pozlaćenog i izrezbarenog naslona i ručki, pred zagasitom pozadinom u kojoj se crveni teški zastor zauzdan užetom otkrivajući police s poredanim knjigama i drži knjigu, vjerojatno misal.

Okrenut je prema gledaocu pokretom ruke kao da dočekuje nekog i ustaje mu u susret. Njegovo debelo rumeno lice, plave oči živahne pod krilatim obrvama i kovrčaste prosijede kose prikazuje ga kao poduzetnu ličnost koja oživljuje ovu zagasitu tonsku usklađenu trokutnu kompoziciju, jednako kao i čipkasta roketna svojim vijugavim pregibom i bliještave stvari na stolu postavljene u srednji dio slike. Slikar čija darovitost se kretala u dometu dvorskog austrijskog slikara ipak se nije ni bojom ni crtežom istaknuo, pa njegov rad ima za nas uglavnom kulturno povijesno značenje, iako je poznat i već objavljen još jedan Đivovićev portret, također rad nepoznatog slikara druge polovice 18. stoljeća, naslikan na ulju (v. 1.140, š. 0.950 m), izložen u biskupskoj palači u Đakovu.⁶³

Na tom portretu koji ima službenije značenje, uz njegov lik su i znamenja njegove časti; biskupski štap i mitra, kapica »soli deo« na glavi, a u uglu slike istaknut rječitim znamenjem za njega složeni grb.

Svojom složenošću ovaj se razlikuje od onog koji spomenut na žrtveniku sv. Josipa u crkvi biskupova rodnog zaseoka, ali ipak na obim je lav koji se propinje mačem. Grb sa đakovačkog portreta ima štiti trokutno razdijeljen u tri dijela, u donjem se propinje na tamnijoj plavoj pozadini crveno

⁶⁰ V. Ivančević, O pelješkim pomorcima iz roda Fiskovića u 18. i u početku 19. stoljeća. Anali Istorijiskog odjela Centra za znanstveni rad JAZU u Dubrovniku, sv. XV—XVI, Dubrovnik 1978. str. 247—302. Genealoška tabela obitelji Fisković, sastavio Nenad Vekarić.

⁶¹ E. Gašić, o. c. (15) piše da je popravak izvršen u Trstu, ali Nino Štuk (o. c. 25) piše da je taj dao izvršiti Antun Bielić u Mlecima, a on bijaše nasljednik obitelji Đivovića.

⁶² N. Z. Bjelovučić, Poluotok Rat ili Pelješac, Zagreb 1907, str. 18.

⁶³ Umjetnost XVIII stoljeća u Slavoniji, tabla 45, str. 58. Osijek 1971. g. E. Gašić, o. c. (25) str. 66—67.

— smeđi lav sa sivim mačem, a u oba bočna gornja polja na izoranom smeđem polju raste žuta grana sazrela žita na bijeloj pozadini. Nad volutastom kartušom okvira je bijela mitra i biskupski štap, a među njima na šljemu s vizirom je vojvodska kruna sa pet šiljaka na kojem se propela roda na jednoj nozi, a u drugoj stiska grudnu zemlju da se obrani od napadača. Grb natkriva plitki crveni šešir široka oboda sa kojeg na pletenom konopčiću vise bogate rese purpurne boje koje u rastrtom rasporedu čine uobičajeni ukras. Na tim znamenom crkvenog dostojanstvenika, oblikovanom u baroknoj slikovitosti, je Đivovićevo geslo DORMIENDO VIGILAT, koje tumači i uspravni stav rođe s grudom zemlje nad gnijezdom.



Sl. 6. Grb biskupa Đivovića na njegovu portretu u Đakovu. Crtež Petra Strgara

